

Informationskompetence: en udfordring til undervisere

Af Marianne Grützmeier

Et intensiveret samarbejde mellem undervisere og bibliotekarer giver sidstnævnte mulighed for at komme frem i skoene og udvikle fagintegrerede kerneydelser for institutionen. For at facilitere denne proces må bibliotekarerne væk fra skranken og ud i undervisningsmiljøerne, hvis ikke Google skal vinde over bibliotekaren.

Marianne Grützmeier

Bibliotekar Danmarks Tekniske Universitetsbibliotek
Undervisningskonsulent LearningLab DTU
mg@dtv.dk

Mangler bibliotekerne gennemslagskraft?

Studerende skriver generelt bedre opgaver, når de har sat sig ind i fagets aktuelle og relevante litteratur. Alligevel satser de færreste uddannelser målrettet på at samarbejde med bibliotekerne om at integrere informationssøgning i undervisningen. Rummer samarbejdet mellem biblioteksmedarbejdere og undervisere ikke den synergieffekt, der skal til for at sætte informationskompetence på dagsordenen? Er det fordi bibliotekerne ikke har den nødvendige gennemslagskraft?

For biblioteksmedarbejderen – dvs. såvel den akademiske forskningsbibliotekar som den faguddannede bibliotekar, i det følgende omtalt som bibliotekaren – vil en del af svaret være præget af det miskendte genis ærgrelse over ikke at blive forstået. Biblioteker på uddannelsesinstitutioner har tilmed måtte se i øjnene, at deres eksistens ikke nødvendigvis er en selvfølge. Fusioner og nedskæringer reducerer personalet. Uddannelserne er presset økonomisk, og institutionerne kan vælge at nedprioritere biblioteksfunktionen ud fra den opfattelse, at al fyldestgørende information er frit tilgængeligt på nettet.

I dag vil ingen biblioteksansat benægte teknologiens og Internettets kolossale triumf og betydning for informationsadgangen. Brugere behøver ikke bekymre sig om, hvilke underliggende baser, der forsyner dem med data, og hvilke teknologiske krumspring, der skal til for at sammenbinde fuldtekst, kataloger og

linksamlinger. De har ét krav: de vil have informationen direkte på computeren, uanset hvor de befinder sig. Dette behov gælder også uddannelsesinstitutionerne. På snart alle uddannelsesniveauer møder de studerende krav om teoribeherskelse og skriftlig formidling i højere grad end tidligere. Det bliver derfor vigtigt for dem at kunne navigere i informationskaos, at kunne udvælge de rigtige informationskilder og forholde sig kritisk og analyserende til dem. Disse evner er ikke alene bibliotekariske kvalifikationer. Det er blevet et spørgsmål om grundlæggende informationskompetence som nødvendig delmængde af den nydimitteredes samlede faglige kvalifikationer. For at facilitere denne proces må bibliotekarerne derfor væk fra skranken og ud i undervisningsmiljøerne, hvis ikke Google skal vinde over bibliotekaren.

Informationskompetence på uddannelsesinstitutioners dagsorden.

Forum for Brugeruddannelse (FB) under Danmarks Forskningsbiblioteksforening vil gerne bidrage til at sætte informationskompetence på uddannelsesinstitutionernes og bibliotekernes dagsorden. For at belyse opgavens forskellige problemstillinger havde FB inviteret repræsentanter fra 5 uddannelsesinstitutioner og deres biblioteker til en rundbordskonference. Erfaringsudvekslingen under konferencen blev en eye-opener for alle deltagerne, fordi betydningen af enkeltstående, lokale initiativer blev sat ind i en større sam-

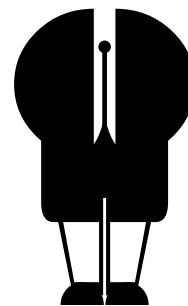
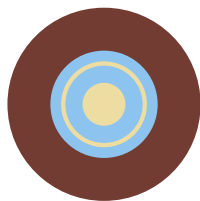
menhæng og gav ny mening på tværs af institutionerne. Diskussionerne blotlagde de styrker, svagheder og muligheder, der tegner sig omkring biblioteksmedarbejdernes kompetencer og gennemslagskraft i forhold til deres institution. Hvor uddannelsesbiblioteket traditionelt opfattes som et institutionelt appendiks, der passivt leverer serviceydelser til moderinstitutionen, rummer et intensiveret samarbejde mellem undervisere og bibliotekarer potentialen til at lade bibliotekarerne komme frem i skoene og udvikle fagintegrerede kerneydelser.

Kompetencedifferentieret teamteaching

Det er ikke muligt at give en færdig opskrift på, hvordan den enkelte bibliotekar eller det enkelte bibliotek kan gribe den opgave an. Der er ingen nemme løsninger, og de lokale forhold må indgå i analyse- og operationaliseringsfaserne. Rundbordskonferencens udsagn gav dog nogle nedslagspunkter, som efter Forumbestyrelsens opfattelse kan karakteriseres som generelt gældende for de udfordringer, bibliotekspersonalet står overfor, hvis en indsats for at få integreret informationskompetence-udvikling i en uddannelse skal bære frugt.

Mange steder er det praksis at give kortfattede biblioteksintroduktioner ved studiestart. Hvis ikke introduktionen følges op på anden vis senere i studieforløbet, fanger man ikke de studerende på det tidspunkt, hvor de er motiverede. At bryde denne tradition kræver samarbejde med underviserne og en anden forståelse

Bibliotekarerne må væk fra skranken og ud i undervisningsmiljøerne, hvis ikke Google skal vinde over bibliotekaren.

Mange steder er det praksis at give kortfattede biblioteksintroduktioner ved studiestart. Hvis ikke introduktionen følges op på anden vis senere i studieforløbet, fanger man ikke de studerende på det tidspunkt, hvor de er motiverede.

for hvad bibliotekarerne kan. Desværre mangler mange undervisere tilstrækkeligt kendskab til biblioteksressourcernes omfang og rigdom. Nogle vejledere vil måske ligefrem føle deres egen viden udfordret på aktualitet, fordi bibliotekaren vil kunne fremhente nyere viden end den, der fremgår af deres litteraturlister. Barriererne kan dog overvindes, og et tættere samarbejde mellem undervisere og bibliotek kan bane vej for gensidig faglig anerkendelse. Det har de studerende på Institut for Filosofi og Religionsstudier, Syddansk Universitet, nydt godt af. Her er samarbejdet udmøntet i planlægningsteams bestående af bibliotekarer og undervisere. Formen kalder de 'Kompetencedifferentieret teamteaching' og forløbet gav ifølge de involverede parter "... *anledning til en langt bedre udnyttelse af det enorme potentiale, der ligger gemt i et universitetsbibliotek og dets personale, og forløbet muliggjorde også en anvendelse af de studerende som en regulær forskningsressource, hvilket stiller universitetslærerens paradig i udsigt: den forløsende integration af forskning og undervisning*".¹

Hvis der skal være kontakt og dialog, forudsætter det et vist fælles sprog mellem underviser og bibliotekar. Derfor stiller det krav til bibliotekarerne om refleksion over deres formidling. Bibliotekslingoet skal væk, lød et af budskaberne fra rundbordskonferencen. Også bibliotekarernes undervisningsformer blev udfordret. Vellykket undervisning forudsætter praktiske øvelser med 'hands-on', vil bibliotekaren

nok mene. En underviser fra Københavns Universitet stillede spørgsmålstegn ved, om denne form er den eneste vej til aha-oplevelser om biblioteket og informationskompetencens betydning for egen læring. Hun ser på baggrund af konkrete erfaringer fra undervisningsforsøg og samarbejde mellem universitetet og Det Kongelige Bibliotek rige muligheder for at slippe den computer- og hands-on bundne undervisning til også at begive sig ud i mere abstraktliggjort undervisning og illustrationer af informationshåndteringen i relation til problemformulering, skriveprocess, akademisk læsning og kildekritik mm.

Samarbejdsformer mellem bibliotek og undervisere

Rundbordskonferencen gav flere eksempler på samarbejdsformer mellem bibliotek og undervisere. På CVU Vitas Ergo- og Fysioterapeutskole deltager en bibliotekar i lærermøderne, både for at give orientering om aktuelle tilbud eller nyanskaffelser, men også for at få input til at forbedre studiesamlingerne. Formålet er at biblioteket skal fungere som det fysiske rum, der understøtter de studerendes læreprocesser. Underviserne har faste vagter i biblioteket. Det medvirker til at give navnet 'Center for Læringsressourcer' et reelt indhold og adskiller biblioteket fra det lokale folkebibliotek. Etablering af en vagtordning for undervisere vil imidlertid ikke være en realistisk mulighed alle steder. Alternativt kan bibliotekarer deltage i opgavevejledningen sammen med under-

viserne. På CVU Midt-Vest's læreruddannelse arbejder man med modeller for åben vejledning, hvor de mange grupper af studerende får tilbud om fælles vejledning af bibliotekar og vejleder. Det er generelt en ny og uprøvet ide, men underviserne fra rundbordskonferencen stillede sig positive over for den. Sådant et initiativ skal udgå fra biblioteket, det vil ikke være et ønske, der kommer fra underviserne selv. Dertil er tanken nok for radikal.

Selvom bibliotekarerne ikke tager det store spring og indgår i vejledningen, kan de studerendes større kendskab til informationsøgning give målbare resultater. På Danmarks Farmaceutiske Bibliotek kunne man dokumentere, at der blev brugt mindre vejledertid til litteratursøgning efter at biblioteket indgik i et kursus på 6. semester. Disse erfaringer ligger helt i tråd med den opfattelse Poul Götke fra Syddansk Universitet har. Han mener tilmed, at de overbygningsstuderende kan blive en aktiv ressource i forskningsprocessen, hvis den elementære informationsøgning flyttes fra overbygningsniveau til grunduddannelsesniveau. Det vil ifølge Götke aflaste underviserne og give dem mere tid til den faglige vejledning.

Problemformulering og informationsanvendelse

Lotte Rienecker fra Københavns Universitet syntes, det kunne være interessant at læse en artikel skrevet af en bibliotekar med en analyse af problemformuleringer set i forhold til informationsanvendelse,

Arbejdet med at højne kvaliteten i de studerendes litteratursøgning, og følgelig kvaliteten af deres opgaver og projekter, lykkes bedst hvor bibliotekets og undervisernes forskellige kompetencer og videnområder spiller dialektisk sammen.

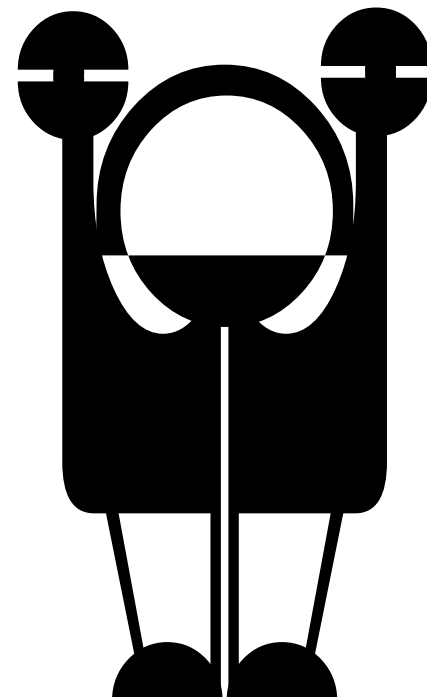
og hvordan litteraturen indgår og bliver brugt i opgaveløsningen. Hun efterlyste pr-materiale om bibliotekarers viden om problemformulering og analyse af dens svagheder. Hvis man ser på bibliotekarernes gennemsnitsalder, er der dog en vis sandsynlighed for, at mange ikke selv har arbejdet med udformning af problemformuleringer i deres studieforløb. Det kan derfor være en umiddelbar barriere for at forsætte ad dét spor. Akademisering af uddannelserne har dog naturlig afsmittende virkning: Også bibliotekaruddannelsen er blevet akademiseret, og forventningsniveauet på de højere uddannelser kan matches. Det kræver bare, at bibliotekarerne bliver bedre til at dokumentere deres faglige profil, f.eks. evnen til at tilgå et informationsbehov analytisk og imødekomme det med en vellykket søgestrategi og et kvalificeret resultat.

Akademiserings 'problemet' for de biblioteksskoleuddannede løser sig selv med tiden, efterhånden som de nyuddannede tager over hvor de gamle slap. Det samme gælder ikke nødvendigvis bibliotekarernes pædagogiske kompetencer. En undersøgelse foretaget af Danmarks Biblioteksskole blandt nyuddannede bibliotekarer² har vist, at 66% kommer til at undervise. På denne baggrund er der nu indført et obligatorisk fag på bacheloruddannelsens 5. semester i pædagogik og formidling. Det løser dog

ikke det kortsigtede behov for efteruddannelse af bibliotekarer på dette område. Efteruddannelse vil kun kunne styrke bibliotekarernes position og bidrage til det fælles sprog på uddannelsesinstitutionen.

Undervisning er mere end at demonstrere bibliotekets databaser

Hvis vi vender tilbage til de indledende spørgsmål om bibliotekets gennemslagskraft og samarbejdets synergieffekt, rummede rundbordskonferencen nogle af svarene. Det er en udfordring for bibliotekarernes selvtillid at komme ud over rampen og at begynde at se sig selv som undervisere, der skal arbejde med undervisningsplanlægning og ikke alene dem, der demonstrerer bibliotekets databaser. Hvis selvtilliden mangler, påvirker det gennemslagskraften. Men synergieffekten er til stede: Arbejdet med at højne kvaliteten i de studerendes litteratursøgning, og følgelig kvaliteten af deres opgaver og projekter, lykkes bedst hvor bibliotekets og undervisernes forskellige kompetencer og videnområder spiller dialektisk sammen. Bibliotekernes støtte i læringsprocessen bidrager også til, at studerende får bedre studievaner. Det kan eksempelvis medføre at de bliver bedre forberedte til de knappe vejledningstimer og dermed frigør vejledningstid til gavn for såvel underviser som studerende.

Bibliotekssamarbejdet med undervisere betyder mere informationskompetente studerende. Det opfattes som et faktum der, hvor samarbejdet er lykkedes. En kombination af formelle og uformelle aftaler mellem bibliotek og uddannelsesinstitution vil være en forudsætning for at integrere kendskabet til håndtering og kvalitetsvurdering af information. Der er set fra Forum for Brugeruddannelses synspunkt ingen tvivl om, at bibliotekarernes faglighed kan eksponeres i nye og uvante sammenhænge til fordel for de studerendes læring. Bibliotekarernes kernekompetencer kan få større betydning i udviklingen af de studerendes informationskompetence på grund af akademiseringen af uddannelserne. Hvis underviserne og lederne på uddannelsesinstitutionerne giver rum til det, og hvis bibliotekerne selv udviser initiativ og gennemslagskraft, har de et godt afsæt for at blive opfattet som en integreret del af uddannelsesinstitutionerne.

Noter

1 Bay, G., Dam, J. og Götke, P.: IKT, ABL og Jesus... i: Tidsskrift for universiteternes efter- og videreuddannelse, nr. 4, 2004. www.unev.dk/files/bay_dam_goetke_4.pdf

2 Hvor går de hen, når de går ud? Undersøgelse af job- og karriereforløb 200-2003. Gennemført af Danmarks Biblioteksskole og Bibliotekarforbundet. 2003 www.db.dk/studievejl/evalueringer/Dimittendundersogelse.pdf